

Aikido jako współczesne Budo

Andrzej Bazylko

Aikido jest najczęściej rozumiane jako sztuka walki służąca do obrony przed fizycznym atakiem. Dodaje się przy tym, że na repertuar techniczny Aikido składają się wyłącznie techniki obronne, których stosowanie nie wymaga użycia siły fizycznej, co powoduje, że jest ono dostępne dla wszystkich. Jest to bardzo wąska definicja, w której Aikido jest traktowane właściwie wyłącznie jako dyscyplina kształtująca właściwości fizyczne i dająca umiejętności techniczne w zakresie samoobrony. Czasami wspomina się jeszcze o ideale etycznym Aikido definiowanym jako pokonanie przeciwnika bez uczynienia mu krzywdy. Wspomniany ideał etyczny jest w zasadzie tożsamy z ideałem technicznym, bowiem oznacza na tyle sprawne wykonywanie technik, by można było w pełni kontrolować sytuację fizycznego zagrożenia i zadbać nie tylko o własne bezpieczeństwo, ale również o bezpieczeństwo przeciwnika.

Jednak nawet ta wąska definicja nader często rozmija się z praktyką z dwóch podstawowych powodów. Przede wszystkim myli się okoliczności występujące na treningu z sytuacjami prawdziwego zagrożenia. Na treningu należy zawsze dbać o bezpieczeństwo swoje i partnera, a w sytuacji prawdziwego zagrożenia należy zadbać przede wszystkim o własne bezpieczeństwo. Kompromis, z którym mamy do czynienia na treningu, polegający na bezpiecznym ukończeniu techniki, które umożliwi partnerowi zachowanie zdrowia, mimo istniejącego ryzyka, nie występuje w sytuacji, w której zagrożone jest nasze lub czyjeś zdrowie lub życie. Wtedy bezwzględny priorytetem jest bezpieczeństwo nasze lub osób, które chronimy. Tylko wtedy gdy ono jest zapewnione, dzięki naszej sprawności technicznej lub z innego powodu, moglibyśmy zadbać o bezpieczeństwo przeciwnika lub przeciwników. Uznawanie za priorytet przede wszystkim tego, żeby obronić się bez czynienia krzywdy atakującemu skutkuje brakiem efektywności wykonywanych technik, a zatem Aikido przestaje służyć do obrony przed atakiem fizycznym.

Podobnie dzieje się, gdy myli się skutek z metodami, które do niego prowadzą. Wykonywanie technik, które nie wymagają stosowania siły fizycznej nie oznacza, że efekt ich stosowania nie może być groźny dla przeciwnika. Skupianie się na „niefizyczności” technik powoduje zapomnienie jaki jest ich cel. Jeśli nacisk jest

kładziony wyłącznie na płynność i swobodę ruchu, a techniki stają się układami choreograficznymi, w których brakuje elementu zaskoczenia, charakterystycznego dla sytuacji prawdziwego zagrożenia, to Aikido staje się dziedziną o charakterze rekreacyjno-zdrowotnym i również przestaje służyć do obrony przed atakiem fizycznym.

Traktowanie Aikido wyłącznie jako dziedziny ruchu o korzystnym działaniu psychologicznym jest drastycznym ograniczeniem dzieła, które stworzył mistrz Morihei Ueshiba. Twórca Aikido był uczniem zarówno sensei'a Sokaku Takedy – mistrza i spadkobiercy tradycji Daito-ryu Aiki-jujutsu, który podróżując po całej Japonii uczestniczył w wielu pojedynkach na śmierć i życie, jak i Kumagusu Minakaty – człowieka o niezwykłej erudycji, eksperta wielu dziedzin nauki, znającego wiele obcych języków, który był zwolennikiem jedności wszystkich narodów i jedności człowieka z naturą oraz Onisaburo Deguchiego – lidera sekty religijnej Omoto-kyo, wybitnego eksperta medytacji religijnej szinto – chinkon kishin. Sensei Ueshiba pod wpływem swoich nauczycieli zaczął głosić tezę, że Aikido jest sztuką pokoju, a jej celem jest nie tylko jedność wszystkich ludzi i jedność człowieka z naturą, ale zjednoczenie z Wszechświatem. Ten właśnie cel miała realizować praktyka Aikido, uzdalniając ludzi do tego przez rozwój na wielu poziomach.

Sensei Ueshiba był niezwykle uduchowionym człowiekiem. Jego praktyka, która miała początkowo głównie wymiar fizyczny, a jej celem była sprawność i skuteczność w walce, z czasem zyskała wymiar duchowy. Uznał on bowiem, że skuteczność w walce zależy od czegoś więcej niż umiejętności techniczne i silne ciało. Potrzebny jest silny i spokojny umysł, który poradzi sobie w obliczu śmiertelnego zagrożenia albo chociażby silnej presji czy jakiegokolwiek stresu, żeby człowiek nie wpadł w panikę, był w stanie prawidłowo ocenić sytuację, podjąć właściwe decyzje i natychmiast je zrealizować. Na bazie Daito-ryu Aiki-jujutsu stworzył niezwykle skuteczny system walki, ale pod wpływem swoich nauczycieli zaczął stawiać sobie kluczowe pytania o to jaki sens ma walka, w której stawiamy na szali własne życie, jakie są, o ile istnieją, wartości, dla ochrony których warto ją podjąć oraz kiedy należy ją zakończyć. Potrzebne okazało się osadzenie w duchowości, ponieważ podejmowanie decyzji na poziomie życia i śmierci, nie tylko w wojennych czasach wymaga odpowiedzialności na te fundamentalne pytania. Aikido sensei'a Ueshiby przestało być tylko dyscypliną fizyczną, która troszczy się o rozwój ciała i stało się również dyscypliną duchową, która

troszczy się o rozwój umysłu. Stało się dyscypliną, która prowadzi do urzeczywistniania życiowych celów człowieka dzięki rozwojowi zarówno w wymiarze fizycznym, psychicznym, jak i duchowym. Stało się współczesnym Budo, które zgodnie z definicją mistrza Kashima Shin Ryu i Aikido sensei'a Minoru Inaby, umożliwia podążanie własną drogą Bushido – Drogą Wojownika poprzez praktykę Bujutsu czyli zestawu technik składających się na system walki, przy utrzymywaniu napięcia pochodzącego z udzielenia sobie odpowiedzi na pytania dotyczące życia i śmierci.¹ Świat nigdy nie był i nadal nie jest wolny od konfliktów zbrojnych, w przypadku których pojęcie pola walki należy rozumieć dosłownie, choć charakter tego pola walki podlega nieustannym zmianom. Jednak nawet wtedy, gdy mamy szczęście żyć w miejscu, w którym nie toczy się żaden konflikt zbrojny, zdarza się niestety nie tak rzadko, że bezpośrednio przydatna staje się fizyczna umiejętność walki. Marzenie sensei'a Ueshiby o zjednoczeniu z Wszechświatem jest dalekie od realizacji, skoro nawet relacja z drugim człowiekiem bywa pełna agresji. Jednak o ile nie każdy musi się wykazywać umiejętnością samoobrony, to wszyscy znajdujemy się, czy tego chcemy czy nie, na polu walki jakim jest codzienne życie. Dotyczy to zarówno życia osobistego, jak i społecznego. Każdy z nas musi prędzej czy później, częściej lub rzadziej, pośrednio lub bezpośrednio podejmować trudne decyzje, w tym te dotyczące życia i śmierci. Budo nie ogranicza się do skuteczności na polu walki, tak w znaczeniu dosłownym, jak i przenośnym, lecz służy do rozwoju osobistego, który w efekcie poprawia ową skuteczność, a także daje narzędzia, by kolejne życiowe bitwy były również okazją do dalszego rozwoju.

Jeśli trening Aikido nie przygotowuje nas do radzenia sobie z przeciwnościami losu, łącznie z agresją fizyczną, to ma bardzo umiarkowaną wartość. Dzieje się tak wtedy, gdy jest ćwiczone bez elementu presji, czy chociażby minimalnego odczucia zagrożenia. Można ją wprowadzić nie tylko poprzez zadbanie o realność wykonywanych ataków, ale przede wszystkim przez powrót do źródeł czyli walki mieczem. Rozszerzenie swojego doświadczenia o trening kenjutsu i batto jutsu pozwala maksymalnie zbliżyć się do sytuacji realnego zagrożenia. Jest to znakomity sposób na wzmocnienie psychiki, a mocna psychika jest warunkiem koniecznym do zwiększenia prawdopodobieństwa efektywnego skorzystania z przyswojonych technik w sytuacji silnego stresu. Tego rodzaju praktyka Aikido jest sztuką walki, która może być przydatna w sytuacjach zagrożenia, ale nie jest uniwersalna. Jeśli przygotowuje

nas do radzenia sobie z trudnościami fizycznymi i psychicznymi, pozwala sprostać wszelkim życiowym wyzwaniom, umożliwia rozwój duchowy, stawanie się lepszym człowiekiem - to jest to właśnie współczesne Budo. Mistrz Kashima Shin Ryu sensei Zen'ya Kunii twierdził, że naucza, „żeby trenować ducha i ciała młodych ludzi poprzez esencję prawdziwego Bujutsu, aby rozwijać ich jako szczerych i nieustraszonych ludzi o nieustępliwym duchu”.ⁱⁱ Praktyka w dojo nie jest w tym przypadku wystarczająca. Potrzebne jest ciągłe zgłębianie tego czym jest walka dzisiaj, z jakimi wyzwaniami zmagają się współczesny człowiek i społeczeństwo, a tym samym rozwijania Bujutsu w taki sposób, by pozwalało odnaleźć własną Drogę Wojownika, stanowiącą odpowiedź na tę zmieniającą się rzeczywistość. Aikido jako współczesne Budo jest żywe i dynamiczne. W swych założeniach jest ideałem przyjmowania rzeczywistości takiej, jaka jest i przeżywania jej w konstruktywny sposób – z pozycji osoby silnej, dojrzałej, mającej na nią pozytywny wpływ, zarówno na poziomie osobistych relacji jak i budowania zdrowego społeczeństwa.

ⁱ „What is Budo” – Minoru Inaba, <https://www.meijijingu.or.jp/en/shiseikan/3.php>

ⁱⁱ „Transmitting the Soul of Japanese Budo” – Minoru Inaba, Meiji Jingu Shiseikan 2008